

1000 SLOV O HODNOTÁCH A KULTÚRE

Máj 2005

Egon Gál, Daniel Fischer a Zuzana Bakošová v Zichyho paláci v Bratislave na stretnutí signatárov 1000 slov. 18. mája 2005.

Hodnoty, ktoré spoločnosť vyznáva, rešpektuje a pestuje sú odrazom stavu jej kultúry. Hodnoty sú univerzálne, kultúra unikátna. Ak sú v súlade, prospieva to jednému aj druhému. Preto sú kultúra a hodnoty také dôležité. Dokážu nadviazať na svoju minulosť aj iné kultúry, spájať ich, a nie rozdeľovať. A len špičková kultúra dokáže zo seba vydať niečo, čo budú raz iné národy vnímať ako súčasť vlastnej kultúry. Vytvárame však dnes také dejiny, na ktorých kultúru a hodnoty budú naši potomkovia oprávnenne hrdí?

Naša prosperita a reformy vyzerajú inak zvonka a z diaľky a inak zvnútra a zblízka. Cítíme, že vývoj našej spoločnosti je znepokojujúci. V alarmujúcom stave je najmä naša kultúra, ktorej podmienky sú základným kritériom úrovne spoločnosti. Kultúra je nielen podvyživená, ale tí, čo o nej rozhodujú, ju podceňujú a ignorujú.

Pohrdanie kultúrou

Prosperita a kultúrnosť sú ako spojené nádoby. Ak toto spojenie nefunguje, skôr či neskôr je výsledok nejaká cynická ideologická fraška. Myslieť si, že najskôr si vybudujeme blahobyt, infraštruktúru a až potom príde na rad kultúra, je nezmysel.

Prosperujúca ekonomika je motorom spoločnosti, nie jej podstatou. Ak si to neuvedomíme, o chvíľu už nebude čo zachraňovať. Rutinéri, gýčiari, grafomani ako aj sebaponižujúci a primitívni zabávači, ktorí dnes výdatne okupujú verejný priestor, sa stanú bernou mincou vrcholného umenia. Nebude ich totiž s kým, s čím a kde porovnávať.

Kultúra, aj keď bola často nástrojom moci, reflektuje to najlepšie, čo môže naša spoločnosť zo seba vydolovať. Obyčajná necitlivosť až barbarstvo pri narábaní s kul-

Samuel Abrahám

túrou sa často prezentuje ako otázka financií a priorit. Hoci peniaze sú dôležité, veľa krát ide skôr o obyčajné pohrdanie kultúrou. Veď čo iné ako číra demagógia sú napríklad výroky, že čo sa ušetrí na kultúre, pomôže onkológii alebo že po vstupe do EÚ už nebudeme potrebovať pôvodnú kultúru...

Znepokojuje nás tiež, že STV nerozširuje duchovný obzor obyvateľov, minimálne informuje o našom kultúrnom živote a takmer neprodukuje pôvodnú tvorbu. Namiesto toho, aby bola alternatívou bulváru a komercii, súťaží za naše dane a poplatky so súkromnými médiami, ktoré sa prioritne orientujú podľa sledovanosti a zisku.

Kultúra spája

Naša spoločnosť bola v posledných desaťročiach rozdelená najmä po politickej línii – komunisti-nekomunisti, nacionalisti-demokrati. Dnes je delenie omnoho rôzno-rodejšie a popri politickej orientácii zohrávajú významnú úlohu vierovyznanie, národ-

nosť ako aj sociálne a regionálne rozdiely. Je to prirodzené a svojím spôsobom pozitívnejšie ako čierno-biely svet socializmu či mečiarizmu. Vrhá nás to však opäť do súkromia a skupín bez toho, aby sme cítili niečo spoločné. Práve kultúra by mohla byť tou silou, ktorá motivuje našu imagináciu, poľudšťuje nás a spája bez toho, aby sme sa museli identifikovať politicky, konfesionálne či sociálne. Ak nám toto uniká a unikne, okrádame seba a našich potomkov o zmysluplnú budúcnosť, nech to znie akokoľvek pateticky.

Nechce sa nám veriť, že našej spoločnosti je jedno, aká je naša kultúra, v akom stave sú rôzne umenia, školstvo či veda. Neveríme, že národu stačia chlieb a hry v tom najhoršom zmysle slova. Neveríme, že naša spoločnosť sa nachádza v takom stave. No ak vývoj v našej spoločnosti bude takto pokračovať, čoskoro sa v ňom môžeme ocitnúť.

Umelci bez statusu, mládež bez alternatívy

Práve preto, že vieme, ako vývoj dospel k dnešným pomerom, obávame sa o osud našej kultúry. Hoci diskusia o kultúre a hodnotách je samozrejme aj o umení, je neprípustné, aby spoločnosť očakávala od umelcov, že len oni majú byť zdrojom i šíritelom kultúry. Hoci umenie a s ním spojená tvorivosť sú ťažiskom, ktoré kultúru formuje, umelci už, zdá sa, svojím spôsobom „nevládu“. Stratili svoj spoločenský štatút a žiaľ niektorí sú, tak ako celá spoločnosť, dezorientovaní v spleti obrátených hodnôt.

Je o to smutnejšie, že umelci sú dnes medzi sebou i regionálne často rozhádaní, vzájomne neinformovaní, neprajní až nevraživí – čo sa napokon nelíši od vzťahov v iných oblastiach. Je zároveň alarmujúce, ako sa politikom, úradníckom a ambicióznym snaživcom podarilo cez finančne páky a intrigy postaviť proti sebe umeleckú obec.

Adela Gáborová

Karol Moravčík

František Novosád

Mladí ľudia sú veľkou nádejou do budúcnosti. Áno, sú flexibilní – dokážu nadviazať na tradície, ale, pozor, dokážu sa tiež bez náznaku výčitiek odcudziť či jednoducho zdvihnúť kotvy – fyzicky alebo mentálne. Nik nemá právo nútiť mladú generáciu, aby vyznávala určité hodnoty, či kultúru. Tak či tak si vyberú sami. Mladým ľuďom však treba neustále poskytovať alternatívu k masovému nevkusu, bulvárnemu a malomeštiackemu braku, ktoré sa na nich zovšadiaľ valia.

Svet bez kultúry a hodnôt nebráni mladej generácii odhodiť to, čo nás radí k civilizovaným národom. Preto sú také dôležité kvalitné médiá, školstvo, stánky umenia či ľudové školy umenia. Preto je také dôležité, aby tvorcovia a nositelia našej kultúry, ktorí vychovávajú nasledujúce generácie, mali podmienky vzdelávať sa, umelecky realizovať a dôstojne žiť a využívať.

Za stav kultúry je zodpovedný každý z nás

Poviete si, načo sú komu takéto výzvy; tí, ktorí by mali počúvať a ktorí majú moc, necítia spoluzodpovednosť za stav našej kultúry a idú si po svojom a za svojím. Nie sme lobistická skupina a neinicujeme petíciu. Rovnako, nie sme naivní ľudia, ktorí

nevedia a nevidia, prečo je dnešná situácia taká tristná.

Sme si vedomí, že spoločnosť môže fyzicky prežiť aj bez kvalitnej kultúry, do ktorej samozrejme patrí aj alternatívne či ľudové umenie. Čo však zostane nám (a z nás), ak si ju prejeme a prevalcuje ju brak a bulvár, ktoré opantávajú len zmysly a merajú sa podľa kvantity prijímateľov a výnosov?

Uvedomujeme si paradox, že podmienky pre slobodný rozvoj kultúry by mali vytvárať práve politici, ktorí ju roky vnímajú ako trpený ornament. V podstate je však za stav kultúry zodpovedný každý z nás. Nestačí ísť na predstavenie, do kina, prečítať si knihu, navštíviť výstavu či koncert, pustiť si rozhlas či podpísať petíciu, hoci aj to sú potrebné a pozitívne aktivity.

Dajme najavo, že kultúru potrebujeme

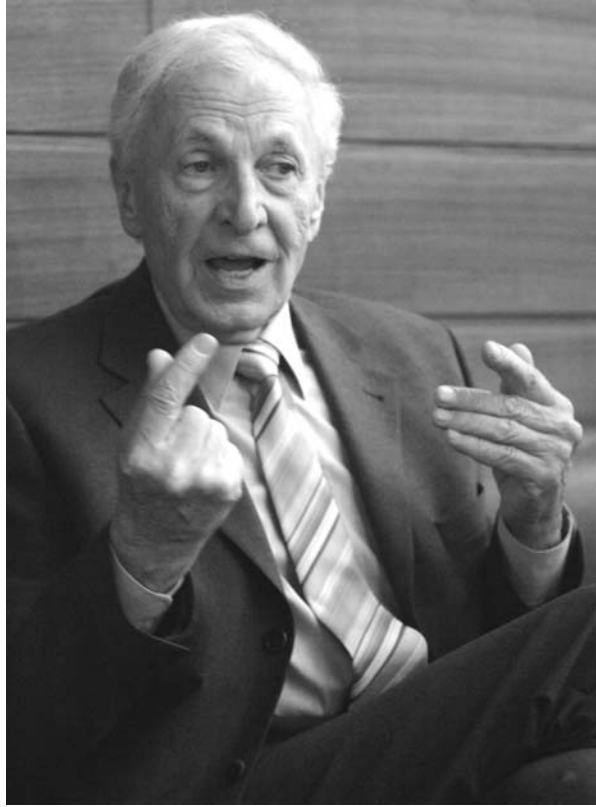
Vyzývame preto politikov, aby v rámci svojej morálnej povinnosti (keďže ústavná neexistuje) venovali pozornosť kultúre ako základnej premise nášho bytia. Hodnoty sa prinavrátia samé. Politik, ak nerobí nič pre kultúru, je jednoducho nekultúrnym politikom. Bez ohľadu na to, akú stranu či funkciu zastáva.

Vyzývame aj samotných umelcov a všetkých, ktorí profesionálne pôsobia vo sfére kultúry, aby sa snažili o stavovskú solidaritu.

Vyzývame občanov, aby sa pýtali svojich volených zástupcov na všetkých úrovniach – poslancov, starostov, županov a ministrov, ako prispievajú na kultiváciu spoločnosti resp. čo do budúcich volieb urobia. Pripomínajte im, že demokracia im poskytla šancu rozhodovať o veciach verejných, čo však oni robia pre úroveň demokracie, jej kultúry a hodnôt?

Dajme najavo – kultúrne, tvorivo – že kultúru k svojmu životu potrebujeme. Nenechajme si verejný a životný priestor prevalcovať nekultúrou a nekultúrnosťou. Nájdime spôsob, ako vyjadriť, že nám kultúra na Slovensku nie je ľahostajná!

Ladislav Chudík

SIGNATÁRI VÝZVY „1000 SLOV O HODNOTÁCH A KULTÚRE“ SIGNATOIRES

Samuel Abrahám (politológ/*political scientist*), **Koloman Kertesz Bagala** (vydavateľ/*publisher*), **Zuzana Bakošová** (teatrologička/*theatrologist*), **Roman Berger** (skladateľ), **Jana Bodnárová** (spisovateľka/*writer*), **Ján File** (športový tréner/*hockey coach*), **Daniel Fischer** (výtvarník/*painter*), **Adela Gáborová** (herečka/*actress*), **Egon Gál** (filozof/*philosopher*), **Lajos Grendel** (spisovateľ/*writer*), **Dušan Hanák** (režisér/*film director*), **Jack Martin Händler** (dirigent/*conductor*), **Karol Horák** (dramatik/*dramatist*), **Andrej Hryc** (manager a herec/*actor*), **Viktor Hulík** (výtvarník/*painter*), **Ladislav Chudík** (herec/*actor*), **Jana Juráňová** (spisovateľka/*writer*), **Ivan Kadlecík** (spisovateľ/*writer*), **Julius Kotzig** (chirurg/*doctor*), **Miroslav Marcelli** (filozof/*philosopher*), **Peter Michalovič** (estetik/*literary critic*), **Martina Moravcová** (športovkyňa/*sportswoman*), **Karol Moravčík** (farár/*priest*), **František Novosád** (filozof/*philosopher*), **Juraj Pechan** (chirurg/*doctor*), **Beloslav Riečan** (matematik/*mathematician*), **Anton Srholec** (kňaz/*priest*), **Stanislav Štepka** (dramatik/*dramatist*), **Kveta Stražanová** (herečka/*actress*), **Jozef Stražan** (herec/*actor*), **Ján Sucháň** (farár/*priest*), **Martin Šulík** (režisér/*film director*), **Miron Zelina** (psychológ/*psychologist*)